

HOẠT ĐỘNG DU LỊCH Ở XÃ VIỆT HẢI, HUYỆN CÁT HẢI THÀNH PHỐ HẢI PHÒNG: THỰC TRẠNG VÀ NHỮNG THÁCH THỨC¹

CN. Tạ Hữu Dực
Viện Dân tộc học
Email: taducvdt@yahoo.com

Tóm tắt: Xã Việt Hải như một “đảo trong đảo” của huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng. Du lịch nơi đây xuất hiện từ lâu nhờ có cảnh quan thiên nhiên tươi đẹp và vốn văn hóa độc đáo, song chỉ thực sự tăng trưởng trong khoảng 5-6 năm gần đây. Tuy vậy, du lịch ở Việt Hải vẫn còn nhiều hạn chế như quy mô nhỏ lẻ, cơ sở hạ tầng chưa thực sự phát triển, thiếu nhân lực chất lượng cao, tỷ lệ khách lưu trú thấp. Để phát triển du lịch bền vững, Việt Hải cần hoàn thiện quy hoạch, đa dạng hóa sản phẩm du lịch, chú trọng đào tạo nguồn nhân lực, nâng cao chất lượng dịch vụ, tăng cường quảng bá. Tuy còn nhiều thách thức, nhưng với tiềm năng sẵn có và sự nỗ lực của cộng đồng, du lịch Việt Hải sẽ có những bước tiến mới, góp phần nâng cao thu nhập cho người dân.

Từ khóa: Du lịch, Việt Hải, Cát Hải, thực trạng, thách thức.

Abstract: Viet Hai commune is comparable to an “island within an island” of Cat Hai district, Hai Phong city. Tourism here has appeared for a long time thanks to its beautiful natural landscape and unique cultural capital, but has only really grown in the last 5-6 years. However, tourism in Viet Hai still has many limitations such as small scale, underdeveloped infrastructure, lack of high-quality human resources, low guest rate. To develop sustainable tourism, Viet Hai needs to complete planning, diversify tourism products, focus on training human resources, improve service quality, and increase promotion. Although there are many challenges, with the available potential and efforts of the community, Viet Hai tourism will have new steps forward, contributing to increasing people's income.

Keyword: Tourism, Viet Hai, Cat Hai, current situation, challenges.

Ngày nhận bài: 7/11/2024; ngày gửi phản biện: 11/11/2024; ngày duyệt đăng: 2/12/2024.

Mở đầu

Du lịch ở Việt Nam đang trên đà phát triển mạnh mẽ, qua đó tác động không nhỏ tới đời sống vật chất và tinh thần của cư dân nhiều địa phương từ miền núi, vùng cao biên giới đến

¹ Bài viết là kết quả của Đề tài khoa học cấp Cơ sở năm 2024: “Một số vấn đề môi trường dưới tác động của phát triển du lịch ở làng chài cổ Việt Hải, huyện đảo Cát Hải, thành phố Hải Phòng hiện nay” do CN. Tạ Hữu Dực làm Chủ nhiệm, Viện Dân tộc học quản lý.

miền xuôi, ven biển, hải đảo. Những nơi có điều kiện hoạt động du lịch, không chỉ đời sống của người dân được cải thiện mà còn tạo ra những thay đổi nhất định về diện mạo thôn/làng, nhà cửa, ăn uống, phương tiện vận chuyển, phong tục tập quán..., của cộng đồng cư trú, địa phương, khu vực. Tại nhiều địa phương ven biển và hải đảo nước ta, nhiều loại hình du lịch cũng phát triển từ nhiều thập kỷ, đặc biệt là những năm gần đây khi Nhà nước ban hành Luật Du lịch làm cơ sở pháp lý và tạo điều kiện thúc đẩy ngành du lịch phát triển.

Trong bối cảnh ở nước ta đang phát triển rầm rộ các loại hình du lịch, đã có nhiều công trình nghiên cứu từ nhiều góc nhìn của các tác giả đề cập đến du lịch, đặc biệt là du lịch sinh thái, du lịch văn hóa, du lịch cộng đồng..., ở các vùng miền, kể cả nơi biên giới, hải đảo và các dân tộc. Song, vẫn còn ít nghiên cứu về thực trạng và những thách thức đối với hoạt động du lịch còn thiếu sự công nhận về mặt pháp lý ở một địa phương cụ thể thuộc ven biển, hải đảo Việt Nam. Dựa vào nguồn tư liệu thu thập trong năm 2024 tại xã Việt Hải, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng², bài viết tập trung làm rõ thực trạng hoạt động du lịch của xã này, đồng thời nêu lên những thách thức trong hoạt động du lịch nơi đây, qua đó rút ra những bài học thực tiễn và khuyến nghị cho phát triển du lịch xã Việt Hải bền vững, góp phần đảm bảo sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương.

1. Khái quát về địa bàn nghiên cứu

Xã Việt Hải được thành lập năm 1958, là một đơn vị hành chính thuộc huyện đảo Cát Hải, thành phố Hải Phòng, nằm về phía đông đảo Cát Bà, hòn đảo lớn thứ ba của Việt Nam. Về mặt địa lý, phía đông của xã Việt Hải tiếp giáp lạch Cửa Vạn, phía tây bắc giáp xã Gia Luận và Vườn Quốc gia Cát Bà, phía bắc giáp Vịnh Hạ Long, phía tây giáp xã Trân Châu, phía nam giáp thị trấn Cát Bà. Với diện tích tự nhiên 6.485ha, trong đó 141ha đất do xã quản lý, Việt Hải có dân số 258 người với 87 hộ gia đình, số dân trong độ tuổi lao động chiếm 60% (UBND xã Việt Hải, 2024). Vị trí địa lý độc đáo đã kiến tạo nên tính biệt lập của xã Việt Hải, thường được du khách ví như "đảo của đảo". Vì thế, muốn đến xã Việt Hải, du khách chỉ có hai cách di chuyển: thứ nhất là đi bộ 10km, mất khoảng 5-6 tiếng qua vùng lõi của Vườn quốc gia Cát Bà; thứ hai là đi tàu hoặc ca nô từ bến Bèo của thị trấn Cát Bà qua Vịnh Lan Hạ trong thời gian khoảng 30-40 phút để ra đảo.

Nghiên cứu tại thực địa cho thấy, người dân xã Việt Hải trước kia ngoài nuôi trồng, đánh bắt hải sản, còn canh tác lúa, trồng nhiều loại cây và rau quả khác, nhưng cho thu nhập rất thấp, đời sống kinh tế khó khăn. Một mặt, do người dân nơi đây mỗi năm chỉ gieo trồng một vụ lúa mà lại cho năng suất thấp, ngoài rau quả thì các cây trồng khác cũng chỉ làm một vụ trong năm; mặt khác, cơ sở hạ tầng lúc đó hầu như chưa phát triển, giao thông từ trung tâm

² Trong quá trình nghiên cứu thực địa, chúng tôi đã tiến hành các cuộc phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm, điều tra phiếu với lãnh đạo Ủy ban nhân dân huyện Cát Hải, Phòng Văn hóa Thông tin Thể thao và Du lịch, Phòng Tài nguyên Môi trường, lãnh đạo và cán bộ Ủy ban nhân dân xã Việt Hải, người dân địa phương, doanh nghiệp và khách du lịch.

huyện Cát Hải đến xã Việt Hải còn bất cập. Vào những năm 90 thế kỷ XX, cơ sở hạ tầng cơ bản của xã Việt Hải mới được đầu tư nâng cấp đáng kể, giao thông đi lại từ huyện lỵ đến trung tâm xã đã khá thuận tiện. Do đó, năm 1999 được ghi nhận là lần đầu tiên khách du lịch đến thăm Việt Hải, mặc dù số lượng du khách rất ít vì chưa có dịch vụ du lịch trong xã (Ban Chấp hành Đảng bộ xã Việt Hải, 2024).

Hiện nay, kinh tế xã Việt Hải với các ngành nghề kinh doanh chính gồm: dịch vụ du lịch, nông nghiệp, nuôi trồng thủy sản, lâm nghiệp và khai thác thủy sản. Đặc biệt, 5 năm trở lại đây, tỷ trọng về du lịch dịch vụ đã chiếm 65%, nông nghiệp chỉ còn 25% và ngành nghề khác là 10%. Từ khi xã phối hợp với các đơn vị, đoàn thể và doanh nghiệp triển khai các mô hình, các chương trình phát triển du lịch tại địa phương đã mang lại hiệu quả tích cực. Các hộ tham gia được tạo điều kiện về mọi mặt để phát triển du lịch cộng đồng, tiếp cận với kinh tế thị trường và dịch vụ du lịch nhằm ổn định đời sống kinh tế. Phát triển du lịch ở Việt Hải những năm gần đây đã góp phần thúc đẩy hiệu quả thực hiện chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới tại địa phương. Năm 2016, xã được công nhận đạt chuẩn nông thôn mới, thu nhập bình quân tại địa phương đạt 39 triệu đồng/người/năm. Năm 2021 xã không còn hộ nghèo và hộ cận nghèo theo tiêu chí đa chiều. Thu nhập bình quân đầu người tăng dần qua các năm, mức sống dân cư được nâng cao, 100% hộ gia đình có nhà kiên cố hoặc bán kiên cố. Cụ thể về tăng dần thu nhập bình quân đầu người tại xã: năm 2016 đạt 39 triệu đồng/người/năm; năm 2019 đạt 58,28 triệu đồng/người; năm 2020 do ảnh hưởng của đại dịch COVID-19 nên chỉ đạt được 53 triệu đồng/người; năm 2021 đạt 66 triệu đồng/người; năm 2022 đạt 70,5 triệu đồng/người; năm 2023 đạt 75 triệu đồng/người; năm 2024 ước tính đạt 79,5 triệu đồng/người (UBND xã Việt Hải, 2024).

Nằm sâu trong vùng lõi của Vườn Quốc gia Cát Bà, một khu vực được UNESCO công nhận là Di sản Thiên nhiên Thế giới, xã Việt Hải sở hữu hệ sinh thái phong phú, nơi lưu giữ nhiều nguồn gen quý hiếm có trong Sách Đỏ thế giới, tiêu biểu là loài voọc Cát Bà và cây kim giao. Nhìn chung, hệ sinh thái đa dạng, bao gồm các thung lũng, núi, rừng, hang động, suối..., đã tạo nên cảnh quan thiên nhiên đẹp độc đáo, biển Việt Hải trở thành một điểm đến du lịch hấp dẫn. Lợi thế này đã thúc đẩy sự phát triển du lịch của xã trong những năm qua, thu hút một lượng lớn du khách, đặc biệt là khách quốc tế. Đến nay, dù đã hiện diện tại Việt Hải đã hơn hai thập kỷ, nhưng chỉ trong khoảng 5-6 năm gần đây, hoạt động du lịch nơi đây mới thực sự khởi sắc với lượng khách hàng năm tăng trưởng đáng kể. Những thay đổi này có mối liên hệ mật thiết với sự tham gia của các công ty lữ hành và du lịch, đưa xã Việt Hải vào các tour du lịch của họ. Nhận thức được vai trò quan trọng của du lịch trong phát triển kinh tế - xã hội, chính quyền xã Việt Hải đã và đang triển khai các chương trình thúc đẩy hoạt động du lịch, đặc biệt là du lịch sinh thái, du lịch cộng đồng (CBT) (Phòng Văn hóa Thông tin Thể thao và Du lịch huyện Cát Hải, 2024).

2. Thực trạng hoạt động du lịch

2.1. Thực trạng chung

Thực tế cho thấy, xã Việt Hải là một phần của khu vực du lịch phía bắc Hải Phòng, nơi liên kết mật thiết với các khu du lịch phát triển hơn như Vịnh Hạ Long. Vịnh Hạ Long được UNESCO công nhận là Di sản Thế giới - một điểm đến nổi tiếng của tỉnh Quảng Ninh. Vịnh này là trung tâm của một khu vực rộng lớn, gồm Bái Tử Long ở đông bắc và đảo Cát Bà ở đông nam. Do đó, nhiều công ty du lịch đã chọn xã Việt Hải làm điểm dừng chân trong hành trình của họ, với các tuyến tour phổ biến: Hà Nội - Cát Bà - Việt Hải hoặc Hà Nội - Hạ Long - Cát Bà - Việt Hải. Sự kết hợp này không chỉ tạo thuận lợi cho du khách khám phá vẻ đẹp tự nhiên và văn hóa của Việt Hải mà còn góp phần thúc đẩy phát triển bền vững của ngành du lịch địa phương. Theo cán bộ Phòng Văn hóa Thông tin Thể thao và Du lịch huyện Cát Hải, hiện có khoảng 30 công ty du lịch đang tổ chức các tour du lịch tại xã Việt Hải, với nhiều hình thức tổ chức, mức giá và các dịch vụ đi kèm, nhằm đáp ứng nhu cầu phong phú của du khách. Các công ty du lịch này chủ yếu có trụ sở tại các thành phố lớn như Hà Nội, Quảng Ninh, Hải Phòng. Trong đó, có một số công ty đã thu hút được lượng du khách lớn đến Việt Hải. Điển hình là Công ty cổ phần thương mại và dịch vụ du thuyền Bhaya-Âu Cơ với thương hiệu Bhaya- the Cruise Company, chuyên cung cấp các dịch vụ du thuyền. Ngoài ra, Công ty đường mòn di sản Đông Dương, với thương hiệu Trails of IndoChina, cũng là một trong những đơn vị lớn đối với việc tổ chức các tour khám phá di sản văn hóa. Công ty du thuyền Stellar, với thương hiệu Stellar of the Seas, có các dịch vụ du thuyền sang trọng. Bên cạnh đó, Công ty cổ phần thương mại dịch vụ du thuyền Cát Bà Pelican với thương hiệu Công ty cổ phần du thuyền Pelican Hạ Long - Cát Bà, và Công ty Cổ phần thương mại và dịch vụ Lan Hạ Xanh với thương hiệu Công ty Lan Hạ Xanh, cũng là những đơn vị có đóng góp cho phát triển du lịch tại Việt Hải. Các công ty này không chỉ mang đến cho du khách những trải nghiệm du lịch độc đáo mà còn góp phần thúc đẩy phát triển bền vững ngành du lịch địa phương.

Đến nay, du lịch tại xã Việt Hải đã trải qua những biến đổi đáng kể, mặc dù du lịch sinh thái, du lịch cộng đồng vẫn giữ vai trò chính trong kế hoạch phát triển du lịch của xã. Đặc biệt có những biến đổi về cơ sở hạ tầng giao thông và chỗ ở cho du khách. Quá trình hiện đại hóa đang diễn ra, thể hiện qua việc thay thế phương tiện di chuyển truyền thống, từ việc dùng xe máy đưa khách khám phá làng đến nay xe đạp là lựa chọn phổ biến. Du khách có thể dễ dàng thuê xe đạp từ các nhà cung cấp trong làng hoặc lựa chọn xe điện nếu không muốn đạp xe. Ngoài ra, số homestay và phòng nghỉ dành cho du khách không chỉ tăng lên mà còn được xây dựng, quản lý bởi các hộ gia đình địa phương, góp phần tạo ra nguồn thu nhập bền vững cho cộng đồng. Tư liệu dưới đây là minh chứng về tình hình phát triển du lịch tại Việt Hải gần đây (xem Bảng 1).

Bảng 1: Phát triển du lịch ở xã Việt Hải giai đoạn 2015 - 2023

Năm	Cơ sở du lịch và khách du lịch
2015	Có 17.745 lượt du khách đã đến Việt Hải, có 150 xe đạp và 6 xe điện được sử dụng để vận chuyển khách quanh khu vực làng, có một bungalow với 7 phòng để phục vụ nhu cầu nghỉ qua đêm của khách. Ước tính có khoảng 520 du khách đã lưu trú qua đêm tại Việt Hải.
2018	Du khách đến Việt Hải đạt 25.900 người; số xe đạp giảm xuống còn 250 chiếc, nhưng xe điện lại tăng lên 9 chiếc; có 4 hộ gia đình cung cấp chỗ ở, tổng cộng 30 phòng, với khả năng phục vụ tới 70 khách; chính quyền xã khởi động chương trình du lịch cộng đồng, với sự tham gia của 15 hộ gia đình và tổng cộng 35 lao động làm việc trong lĩnh vực du lịch.
2019	Lượng du khách đến Việt Hải đạt 43.000 lượt; có 7 hộ kinh doanh cơ sở lưu trú với tất cả 40 phòng; tại xã có 8 nhà hàng, 10 cửa hàng, 13 xe điện, 385 xe đạp, 3 ca nô, 5 thuyền kayak; tổng cộng có 15 hộ kinh doanh du lịch đều là thành viên của CBT, 42 lao động cho du lịch.
2020	Chỉ có 16.500 lượt khách du lịch, do COVID-19 nên lượng khách du lịch giảm mạnh.
2021	Do COVID-19, lượng khách du lịch giảm đột biến, chỉ có 2.700 khách.
2022	Du lịch hồi phục, có gần 50.000 lượt khách du lịch đến Việt Hải.
2023	Có hơn 64.000 lượt khách du lịch, trong đó lưu trú 1.882 khách; có 4 cơ sở lưu trú với 60 phòng nghỉ, 10 nhà hàng, 27 xe điện, 610 xe đạp, 2 ca nô.

Nguồn: UBND xã Việt Hải năm 2022, 2023, 2024

Qua số liệu trên, phát triển du lịch tại xã Việt Hải giai đoạn 2015-2023 cùng với việc triển khai thực hiện mô hình “Du lịch cộng đồng thân thiện môi trường và phát triển kinh tế bền vững” từ năm 2018 đã thúc đẩy du lịch nơi đây tăng trưởng nhanh. Đại dịch COVID-19 tuy có tác động mạnh đến ngành du lịch, song du lịch xã Việt Hải đã phục hồi từ năm 2022 đến nay, làm cho thu nhập bình quân đầu người tham gia làm du lịch cũng tăng như đã đề cập ở trên. Rõ ràng, du lịch xã Việt Hải đã đạt được những thành tựu đáng kể trong giai đoạn 2015 – 2023. Việc tiếp tục thực hiện các phương hướng phát triển mới sẽ giúp địa phương khai thác hiệu quả thêm các tiềm năng du lịch nơi đây, góp phần nâng cao đời sống người dân gắn với bảo vệ môi trường, sinh thái.

2.2. Cơ sở hạ tầng, vật chất phục vụ du lịch

Về tiềm năng, xã Việt Hải vừa có phong cảnh thiên nhiên đa dạng vừa mang đậm nét đặc trưng đồng quê Việt Nam, không chỉ thu hút du khách trong nước mà còn hấp dẫn với du

khách quốc tế. Du khách khi đến thăm xã Việt Hải sẽ có cơ hội tham gia vào nhiều hoạt động tham quan và giải trí đa dạng, hứa hẹn mang lại những trải nghiệm khó quên.

Để đến được điểm du lịch tại xã Việt Hải, du khách có thể trải nghiệm đi bộ đường rừng dài khoảng 9km xuyên qua Vườn Quốc gia Cát Bà, sau đó tiếp tục di chuyển trên tuyến đường nội xã dài khoảng 1,6km và từ trung tâm xã ra bến Việt Hải thêm khoảng 3,4km. Tổng quãng đường từ Trung tâm Vườn Quốc gia Cát Bà đến bến xã Việt Hải là khoảng 14km. Nếu muốn tới xã Việt Hải nhanh hơn, du khách cần lựa chọn phương án di chuyển bằng thuyền từ bến cảng Cái Bèo qua Vịnh Lan Hạ với thời gian khoảng 40 phút, từ bến xã Việt Hải du khách lại tiếp tục hành trình vào xã bằng nhiều phương tiện khác nhau như đi bộ, xe ôm, thuê xe đạp, sử dụng xe ô tô điện. Nhìn chung, những lựa chọn đa dạng này để tới được các điểm du lịch tại xã Việt Hải thường mang lại cho du khách trải nghiệm phong phú, thú vị khi đi du lịch khám phá nơi đây.

Cơ sở hạ tầng phục vụ du lịch, đến năm 2023, xã Việt Hải đã có những bước phát triển mới. Hiện tại, như đã trình bày, tại xã có 4 cơ sở lưu trú homestay³ gồm 60 phòng nghỉ, đáp ứng nhu cầu lưu trú ngày càng tăng của du khách trong và ngoài nước. Bên cạnh đó, hệ thống 10 nhà hàng ở đây thường xuyên cung cấp dịch vụ ăn uống phong phú, đảm bảo phục vụ đa dạng các món ăn, từ ẩm thực địa phương đến quốc tế, nhằm đáp ứng khẩu vị của mọi du khách.

Để tạo điều kiện thuận lợi cho việc di chuyển của du khách, tại xã Việt Hải hiện nay có 2 doanh nghiệp đầu tư vào hệ thống giao thông hiện đại với 27 xe ô tô điện⁴, phục vụ việc chuyên chở du khách từ bến cảng xã vào tới trung tâm xã. Ngoài ra, du khách còn có thể lựa chọn di chuyển bằng ca nô hoặc thuê xe đạp để khám phá cảnh quan thiên nhiên một cách dễ dàng và thân thiện với môi trường, sinh thái. Gần 50 xe gắn máy cũng được cung cấp, không chỉ phục vụ nhu cầu đi lại của người dân địa phương mà còn đáp ứng nhu cầu di chuyển trải nghiệm của du khách, giúp họ dễ dàng tiếp cận các điểm tham quan trong khu vực.

Nhìn chung, hệ thống cơ sở hạ tầng của xã đã được phát triển và hoàn thiện một cách đáng kể, bao gồm các bến cảng hiện đại, hệ thống đường giao thông được thiết kế thuận lợi cho việc di chuyển. Ngoài ra, hệ thống trường học được xây dựng khang trang với cơ sở vật chất đầy đủ, đáp ứng nhu cầu giáo dục của cư dân địa phương. Hệ thống điện, đường, trường, trạm cũng được đầu tư trang bị đầy đủ. Thông tin liên lạc đã được nâng cấp, giúp kết nối thông suốt và hiệu quả. Điện và nước sinh hoạt được quản lý và vận hành đảm bảo cung cấp liên tục, ổn định cho cả cư dân và du khách đến tham quan, nghỉ dưỡng. Trong quá trình triển khai mô hình phát triển, số lượng và tần suất của các phương tiện giao thông đã gia tăng đáng

³ Có 2 cơ sở homestay do vướng mắc thủ tục cấp phép nên chưa đi vào hoạt động.

⁴ Công ty Du lịch sinh thái Việt Hải có 15 xe, Hợp tác xã Xe Xanh có 12 xe.

kê, góp phần rút ngắn thời gian di chuyển, nâng cao sự thuận tiện cho người dân và du khách khi đến thăm đảo.

2.3. Các hoạt động du lịch

Xã Việt Hải đã và đang khai thác tiềm năng du lịch thông qua cung cấp hàng loạt các dịch vụ và hoạt động phong phú, hướng tới trải nghiệm đa dạng cho du khách. Các sản phẩm du lịch được thiết kế không chỉ hướng tới tận dụng những lợi thế tự nhiên, văn hóa, lịch sử của địa phương, mà còn chú trọng đến yếu tố bảo tồn môi trường, sinh thái và phát triển bền vững.

Hoạt động khám phá thiên nhiên và văn hóa: Khi lựa chọn phương án đạp xe, du khách có thể khám phá con đường ven rừng ngập nước, tận hưởng không khí trong lành và cảnh quan thiên nhiên. Bên cạnh đó, du khách cũng có thể check-in tại các bãi biển nhỏ, nhằm trải nghiệm không gian yên tĩnh, riêng tư tại các bãi biển hoang sơ, ít người biết đến. Nếu muốn mạo hiểm, du khách có thể leo núi đến đỉnh Hải Quân cao 259m với thời gian dự kiến cho hành trình đi bộ từ xã đến đỉnh cao nhất khoảng 45 phút đến 1 tiếng, nhằm thử thách bản thân và tìm hiểu về lịch sử, chiến tích qua các câu chuyện thú vị về đồi Hải Quân; bởi đây là điểm cao nên vừa có trạm chuyển tiếp sóng viễn thông, vừa cho phép du khách ngắm nhìn toàn cảnh xã Việt Hải, Vịnh Lan Hạ và một phần phía nam của vịnh Hạ Long từ trên cao. Ngoài ra, du khách có thể khám phá hang Tiên Đức và Ao Ếch thông qua hành trình đi bộ và leo núi trong rừng nguyên sinh, thuộc Vườn Quốc gia Cát Bà với thời gian đi từ xã Việt Hải đến Ao Ếch khoảng 45 phút đến 1 tiếng. Nếu tiếp tục hành trình từ xã, qua Ao Ếch và xuyên qua rừng nguyên sinh, du khách sẽ đến được trung tâm Vườn Quốc gia sau khoảng 2,5 tiếng. Những hoạt động này không chỉ mang lại trải nghiệm thú vị mà còn giúp du khách hiểu rõ hơn về vẻ đẹp thiên nhiên và giá trị lịch sử vùng đất này.

Về hoạt động trải nghiệm du lịch sinh thái: Du khách có thể chèo thuyền Kayak để khám phá vẻ đẹp Vịnh Lan Hạ, chiêm ngưỡng hang động, quan sát hệ sinh thái và các loài chim quý hiếm. Nếu muốn, du khách có thể hóa thân thành ngư dân để tham gia vào các hoạt động đi thuyền thu hoạch tôm, cá..., không chỉ mang lại niềm vui mà còn giúp du khách hiểu thêm về cuộc sống và văn hóa địa phương. Cùng với đó, du khách còn có cơ hội trải nghiệm làm nông dân, tham gia vào các hoạt động nông nghiệp như cày ruộng, chăm sóc và cho các vật nuôi ăn như trâu, bò, lợn, gà. Đặc biệt, du khách có thể tham quan các vườn cây ăn quả, nơi người dân đã chuyển đổi từ vườn cây tạp sang trồng những cây có giá trị kinh tế cao, gồm na, xoài, mít, vải, bưởi... Có thể nói, hoạt động du lịch sinh thái nơi đây rất đa dạng, bởi khi được hỏi, cán bộ quản lý cơ sở du lịch “Làng sinh thái Việt Hải” lớn nhất tại xã đảo đã chia sẻ về chiến lược phát triển du lịch sinh thái của cơ sở và nhấn mạnh đến việc tận dụng lợi thế của vùng di sản để phát triển các sản phẩm du lịch gắn liền với nông nghiệp và nông thôn. Các hoạt động như chăn nuôi, xay thóc, giã gạo, trồng mía và cấy lúa, vốn là những hoạt động quen thuộc của làng quê Việt Nam trước đây, đang được tái hiện và phát triển thành các sản phẩm du lịch độc đáo. Chúng không chỉ mang lại trải nghiệm mới cho du khách mà còn giúp

bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa truyền thống của địa phương. Sự kết hợp giữa du lịch và nông nghiệp vừa tạo ra mô hình phát triển bền vững vừa thu hút sự quan tâm của đông đảo khách du lịch, góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế địa phương.

Đối với hoạt động trải nghiệm ẩm thực: Ngoài các hoạt động trải nghiệm, tận dụng lợi thế từ suối, biển và rừng, du khách đến Việt Hải còn có cơ hội thưởng thức những món ăn đặc sản độc đáo, tươi ngon và giàu dinh dưỡng. Người dân nơi đây nổi tiếng với sự thân thiện, hiếu khách và đặc biệt là tay nghề chế biến các món ăn từ hải sản như tôm, cá song, sam biển, tu hài, bẹ bẹ, cá hồng, cá giò. Thêm vào đó, du khách cũng có thể thưởng thức các đặc sản địa phương như gà, dê núi..., mang đến những trải nghiệm ẩm thực khó quên. Những món ăn này vừa thơm ngon vừa thể hiện sự tinh tế về cách chế biến, góp phần làm phong phú thêm hành trình khám phá Việt Hải của du khách. Việt Hải còn nổi bật với trải nghiệm ẩm thực địa phương, các chương trình hướng dẫn nấu ăn và dinh dưỡng không chỉ giúp du khách thưởng thức ẩm thực mà còn hiểu rõ hơn về tầm quan trọng của chế độ ăn uống lành mạnh và cách kết hợp thực phẩm để nâng cao sức khỏe.

Về hoạt động du lịch cộng đồng: Du khách có cơ hội khám phá văn hóa địa phương, cụ thể là trải nghiệm cuộc sống trong các ngôi nhà truyền thống, tìm hiểu nét văn hóa đặc trưng, được đắm mình trong khung cảnh thiên nhiên yên bình, nơi mà vẻ đẹp nguyên sơ của Việt Hải hòa quyện giữa rừng, biển, làng quê, kể cả những ngôi nhà lợp mái rạ, mái tranh, vách trát bằng đất hay thung gỗ cùng căn bếp nấu bằng củi. Bên cạnh đó, du khách có thể tham gia các hoạt động nông nghiệp của người dân, trải nghiệm thực tế tại các vườn cây ăn quả, rau sạch của các tổ hợp tác chuyên trồng những cây này. Đặc biệt, khi du khách thư giãn, nghỉ ngơi bên dòng suối mát lành, có thể trải nghiệm dịch vụ massage chân và tay với sự chăm sóc tận tình của những con cá nhỏ.

Nhìn chung, các sản phẩm du lịch nơi đây được thiết kế vẫn đảm bảo bảo vệ thiên nhiên, tạo ra lợi thế cạnh tranh so với các khu vực khác. Chẳng hạn, tour du lịch đạp xe không gây ô nhiễm không khí, mô hình cá rìa chân vừa tạo nguồn thu nhập cho dân địa phương vừa góp phần bảo vệ đàn cá; tour ngắm san hô bằng thuyền đáy kính không chỉ thu hút du khách mà còn quan trọng cho việc bảo tồn san hô tại Vịnh Lan Hạ... Những sản phẩm du lịch này dựa trên cảnh quan thiên nhiên tuyệt đẹp của xã Việt Hải, không gây ảnh hưởng tiêu cực đến các hệ sinh thái nhờ có các nội quy, quy định nghiêm ngặt do Ban Du lịch cộng đồng đề ra, nhằm đảm bảo hoạt động du lịch gắn với việc bảo vệ nguồn tài nguyên thiên nhiên quý giá của xã Việt Hải.

2.4. Kết quả các hoạt động du lịch

Du lịch là động lực quan trọng đối với phát triển sinh kế, bảo tồn văn hóa của người dân địa phương. Thực tế ở xã Việt Hải, du lịch sinh thái hay du lịch cộng đồng đã tác động mạnh đến cộng đồng. Theo người dân, số lượng du khách đến xã đã tăng lên, và phần lớn họ được

hưởng lợi trực tiếp từ các dịch vụ du lịch, số khác thì hưởng lợi gián tiếp do nhu cầu gia tăng các sản phẩm nông nghiệp, thông qua các dịch vụ như xe ôm, xe điện,... Nhờ kinh tế phát triển, mức sống của người dân cũng tăng dần, người dân có thể mua sắm được các đồ nội thất, đồ gia dụng điện, hay sửa chữa nhà cửa. Theo Chủ tịch Hội Nông dân xã Việt Hải, khoảng 15 năm trở về trước, người dân xã này chủ yếu làm ruộng, chăn nuôi gia súc, gia cầm..., nên cuộc sống rất khó khăn. Ngày nay, cùng với thành quả xây dựng nông thôn mới, du lịch đã có điểm tựa để phát triển kinh tế, mang lại nguồn thu nhập ngày càng cao cho người dân. Nếu năm 2015 ở xã Việt Hải chỉ có 1 cơ sở lưu trú là homestay, lượng du khách đến xã khoảng hơn 10.000 lượt, thì gần đây, lượng du khách đến đây đã tăng gần 10 lần. Từ năm 2019, thu nhập từ ngành du lịch chiếm khoảng 70% tổng thu nhập toàn xã (Ban Chấp hành Đảng bộ xã Việt Hải, 2024). Để có thể gia tăng kết quả hoạt động du lịch, một trong những sự kiện quan trọng là xây dựng mô hình “Du lịch cộng đồng thân thiện với môi trường sinh thái, phát triển kinh tế bền vững” (CBT).

Theo đó, CBT tại xã đã được Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam xã Việt Hải xây dựng vào năm 2018 dưới sự chỉ đạo của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam huyện Cát Hải và Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam thành phố Hải Phòng. Đối tượng của CBT là tất cả các doanh nghiệp tư nhân tại xã, cụ thể là hiện nay đã có 15 hộ đăng ký tham gia mô hình CBT. Các hộ này đang kinh doanh riêng trong các dịch vụ như homestay, nhà hàng, nhà cung cấp xe đạp. Quá trình thực hiện mô hình CBT, xã Việt Hải đóng vai trò trung gian tập hợp tất cả các hộ đã đăng ký thành một cộng đồng, đưa ra các quy định áp dụng về giá dịch vụ du lịch trong khu vực. Các hộ gia đình đăng ký theo mô hình CBT phải chia sẻ khách du lịch của họ cho các hộ gia đình khác nếu địa điểm của họ đã đầy. Bằng cách này, các hộ đã đăng ký có thể hợp tác để phát triển du lịch bền vững. Mô hình CBT được thiết kế để mang lại lợi ích chung cho sự phát triển của địa phương.

Gia đình ông H.B.D là ví dụ điển hình về việc tham gia mô hình CBT tại xã Việt Hải. Anh D. cho biết, do nhận thức được tiềm năng và lợi thế của địa phương nên anh đã quyết định đầu tư vào một homestay với 4 phòng nghỉ, cải tạo khu vườn tạp thành sân vườn để trồng nhiều loại hoa tạo ra cảnh quan xanh mát. Từ khi đầu tư vào dịch vụ du lịch, thu nhập của gia đình anh D. đã tăng gấp 3 lần so với trước đây. Homestay của anh D. không chỉ cung cấp chỗ nghỉ thoải mái mà còn tổ chức nhiều hoạt động thú vị cho du khách: trải nghiệm nông nghiệp, nấu ăn cùng gia đình, tham quan địa phương...

Ở góc độ người làm dịch vụ, cán bộ quản lý Khu du lịch sinh thái Việt Hải cho biết, hiện có hơn 10 hộ kinh doanh du lịch cộng đồng và 1/2 trong số đó có dịch vụ lưu trú. Các hộ khác chỉ tham gia kinh doanh một số loại dịch vụ bán trú như cho thuê xe đạp, ăn uống nhanh, cafe..., để phục vụ du khách ban ngày. Song, đây cũng là những khoản dịch vụ mang lại thu nhập cho người dân làng chài Việt Hải bên cạnh nông - ngư - nghiệp. Đơn cử như giàn xe điện 20 chiếc của Khu du lịch sinh thái Việt Hải cũng tạo công ăn việc làm cho 20 thanh niên trong làng.

Trong năm 2023, các hộ gia đình tham gia vào mô hình kinh tế du lịch tại địa phương đã đạt được mức thu nhập bình quân khoảng 25-35 triệu đồng/tháng. Dự báo năm 2024-2025, xã đảo sẽ thu hút khoảng 100.000 lượt du khách, điều này có thể nâng mức thu nhập bình quân đầu người lên đến 90 triệu đồng/năm. Bên cạnh đó, các hộ kinh doanh trong lĩnh vực du lịch đã góp phần tạo ra nhiều cơ hội việc làm cho người lao động địa phương, với mức thu nhập bình quân 5-8 triệu đồng người/tháng. Đáng lưu ý, hiện tại địa phương không còn hộ nghèo hay cận nghèo, cho thấy sự cải thiện đáng kể về mặt kinh tế.

3. Những thách thức đối với hoạt động du lịch tại xã Việt Hải

Tuy đạt được một số thành công bước đầu, nhưng hoạt động du lịch ở Việt Hải hiện tại và thời gian tới vẫn còn tồn tại không ít vấn đề thách thức, cần được địa phương và các cấp các ngành quan tâm giải quyết kịp thời, phù hợp với bối cảnh mới. Có thể kể tới một vài thách thức như sau:

- *Quy mô nhỏ lẻ, tự phát:* Phần lớn các hoạt động du lịch hiện nay mang tính tự phát, nhỏ lẻ, chủ yếu do các hộ dân tự tổ chức kinh doanh. Mô hình này, tuy phản ánh sự năng động của người dân trong việc nắm bắt cơ hội phát triển kinh tế, nhưng đồng thời cũng bộc lộ nhiều hạn chế, cản trở việc khai thác hiệu quả tiềm năng du lịch của địa phương. Tính tự phát trong hoạt động du lịch thể hiện ở việc thiếu liên kết thực chất mang tính chuỗi và quy hoạch tổng thể. Các hộ dân thường hoạt động độc lập, chưa xây dựng mạng lưới hợp tác, chia sẻ kinh nghiệm và nguồn lực. Điều này dẫn đến cạnh tranh không lành mạnh, khó kiểm soát chất lượng dịch vụ, thiếu đồng bộ trong phát triển sản phẩm du lịch. Hơn nữa, quy mô hoạt động còn nhỏ lẻ, manh mún, thiếu nguồn lực đầu tư phát triển cơ sở vật chất, nâng cao chất lượng dịch vụ. Việc quảng bá, tiếp thị gặp khó khăn do thiếu sự chuyên nghiệp và nguồn lực tài chính.

- *Thiếu sự công nhận về mặt pháp lý:* Việc xã Việt Hải chưa được công nhận là điểm du lịch chính thức theo quy định pháp luật đang tạo ra những bất cập trong việc khai thác tiềm năng du lịch của địa phương. Qua đó, ảnh hưởng trực tiếp đến khả năng thu phí tham quan, nguồn thu cho ngân sách địa phương và việc huy động vốn đầu tư cho phát triển du lịch. Theo quy định hiện hành, việc thu phí tham quan tại các điểm du lịch phải được thực hiện theo khuôn khổ pháp lý rõ ràng. Các điểm du lịch cần được cơ quan có thẩm quyền công nhận, cấp phép hoạt động thu phí. Song, do chưa được công nhận là điểm du lịch chính thức, Việt Hải gặp khó khăn trong thiết lập cơ chế thu phí hợp pháp, dẫn đến tình trạng thất thu ngân sách, ảnh hưởng tới nguồn lực đầu tư cho cơ sở hạ tầng, dịch vụ, quảng bá du lịch. Hơn nữa, việc thiếu sự công nhận pháp lý còn gây khó khăn huy động vốn đầu tư từ các nguồn khác nhau. Bởi các nhà đầu tư thường ưu tiên những điểm du lịch đã được công nhận và có pháp lý rõ ràng, do đó có thể làm giảm sức hấp dẫn của Việt Hải trong mắt các nhà đầu tư, hạn chế khả năng tiếp cận nguồn vốn cho phát triển du lịch.

- *Hạn chế về điểm vui chơi giải trí:* Sự thiếu hụt các điểm vui chơi giải trí đa dạng tại xã Việt Hải đang tạo ra một nút thắt trong thu hút du khách lưu trú qua đêm. Hạn chế này ảnh hưởng trực tiếp đến thời gian lưu trú trung bình và mức chi tiêu của du khách, từ đó tác động đến hiệu quả kinh tế của ngành du lịch địa phương. Về mặt tâm lý, du khách có xu hướng lựa chọn điểm đến cung cấp trải nghiệm phong phú và đa dạng. Việc thiếu hụt các hoạt động giải trí, vui chơi ban đêm khiến Việt Hải kém hấp dẫn đối với du khách có nhu cầu lưu trú dài ngày. Họ có thể cảm thấy không có đủ động lực để ở lại qua đêm, dẫn đến việc rút ngắn thời gian tham quan và giảm thiểu cơ hội trải nghiệm các dịch vụ khác như ăn uống, mua sắm, tham gia các tour du lịch. Điều này ảnh hưởng đến lợi ích kinh tế của cộng đồng địa phương.

- *Cơ sở hạ tầng còn bất cập:* Xã Việt Hải tuy sở hữu tiềm năng du lịch đáng kể, nhưng đang phải đối mặt với những thách thức trong việc phát triển cơ sở hạ tầng du lịch. Vị trí địa lý đặc biệt của Việt Hải, nằm trong vùng lõi của Vườn Quốc gia Cát Bà và Khu dự trữ sinh quyển thế giới, đặt ra những ràng buộc chặt chẽ trong việc xây dựng, nâng cấp cơ sở hạ tầng. Các quy định về bảo tồn thiên nhiên và di sản tạo ra những bất cập đối với các hoạt động xây dựng, mở rộng và nâng cấp quy mô cơ sở hạ tầng du lịch. Việc xây dựng mới hoặc cải tạo các công trình phục vụ du lịch phải tuân thủ nghiêm ngặt các quy định về bảo vệ môi trường, cảnh quan thiên nhiên, đa dạng sinh học, di sản văn hóa. Điều này có thể dẫn đến việc kéo dài thời gian thực hiện dự án, gia tăng chi phí đầu tư, hạn chế quy mô phát triển. Ví dụ, việc xây dựng các khách sạn, resort quy mô lớn có thể gặp khó khăn do những quy định về mật độ xây dựng, chiều cao công trình và sử dụng đất. Các hoạt động khai thác tài nguyên thiên nhiên phục vụ du lịch cũng phải được kiểm soát chặt chẽ để đảm bảo sự bền vững của hệ sinh thái. Thách thức này đòi hỏi các nhà hoạch định chính sách và các nhà đầu tư phải tìm kiếm sự cân bằng giữa phát triển du lịch và bảo tồn di sản.

- *Hạn chế về cơ sở lưu trú:* Qua nghiên cứu du lịch tại xã Việt Hải hiện nay, tỷ lệ khách lưu trú qua đêm đang ở mức rất thấp, đặt ra nhiều câu hỏi về khả năng khai thác tiềm năng du lịch của địa phương. Cụ thể, mặc dù dự kiến đón 100.000 lượt khách trong năm 2024, số liệu thống kê chỉ ra rằng chỉ có khoảng 2.000 du khách lưu trú qua đêm, chiếm tỷ lệ 2%. Phân tích số liệu này cho thấy, sự chênh lệch đáng kể giữa lượng khách đến tham quan và lượng khách lưu trú, phản ánh thực trạng du lịch "ban ngày" đang chiếm ưu thế tại Việt Hải. Một trong những nguyên nhân chính dẫn đến thực trạng này là sự hạn chế về cơ sở lưu trú. Toàn xã hiện chỉ có 4 homestay với tổng cộng 60 phòng, chưa thể đáp ứng hết nhu cầu lưu trú của du khách, đặc biệt trong các mùa cao điểm. Số lượng phòng nghỉ hạn chế không chỉ gây ra tình trạng "cháy phòng", mà còn cản trở khả năng thu hút khách du lịch có nhu cầu lưu trú dài ngày hoặc đi theo nhóm đông người. Bên cạnh đó, chất lượng cơ sở lưu trú cũng là một yếu tố cần được xem xét. Homestay, với đặc thù là loại hình lưu trú quy mô nhỏ, do người dân địa phương quản lý, thường có chất lượng dịch vụ và tiện nghi chưa đồng đều. Việc thiếu các cơ sở lưu trú đạt tiêu chuẩn, đa dạng về loại hình và quy mô có thể là một rào cản đối với du khách có yêu cầu cao về chỗ ở.

- *Nguồn nhân lực du lịch còn thiếu và yếu:* Hiện nay, nguồn nhân lực du lịch tại xã Việt Hải đang đối mặt với nhiều hạn chế, ảnh hưởng đáng kể đến chất lượng dịch vụ và hiệu quả kinh tế của ngành du lịch. Đa số lao động trong ngành là người dân địa phương, chưa qua đào tạo bài bản, thiếu hụt kiến thức chuyên môn, thiếu kỹ năng giao tiếp và nghiệp vụ. Nguyên nhân chính bao gồm điều kiện kinh tế - xã hội khó khăn, nhận thức về du lịch chưa đầy đủ và thiếu cơ hội đào tạo. Hệ quả là chất lượng dịch vụ thấp, giảm sự hài lòng của du khách và hiệu quả kinh tế chưa cao. Để cải thiện, cần đẩy mạnh công tác đào tạo, thu hút nhân lực chất lượng cao, nâng cao nhận thức và hợp tác với các cơ sở đào tạo. Việc đầu tư vào phát triển nguồn nhân lực sẽ giúp xã Việt Hải nâng cao chất lượng dịch vụ du lịch, thu hút du khách và phát triển du lịch bền vững.

Kết luận và khuyến nghị

Xã đảo Việt Hải thuộc huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng đang phát triển mạnh du lịch sinh thái và du lịch cộng đồng với những trải nghiệm đa dạng. Nơi đây sở hữu cảnh quan thiên nhiên đa dạng, hệ sinh thái phong phú, nét văn hóa độc đáo. Du lịch xã Việt Hải có lịch sử từ lâu, nhưng chỉ thực sự bùng nổ khoảng 5-6 năm nay nhờ sự vào cuộc của chính quyền, tư duy năng động của người dân và việc tham gia tích cực của các công ty lữ hành trong triển khai những mô hình du lịch mới. Du khách đến đây có thể tham gia nhiều hoạt động thú vị như đạp xe, leo núi, chèo thuyền kayak, khám phá hang động, trải nghiệm làm nông dân, thưởng thức ẩm thực địa phương... Song, du lịch xã Việt Hải vẫn đang đối mặt với nhiều thách thức như quy mô nhỏ lẻ, thiếu sự công nhận pháp lý, hạn chế về cơ sở hạ tầng và nguồn nhân lực. Đặc biệt, tỷ lệ du khách lưu trú qua đêm vẫn còn thấp, ảnh hưởng không nhỏ đến hiệu quả kinh tế. Để khắc phục những hạn chế này, tạo điều kiện thúc đẩy phát triển du lịch bền vững nơi đây, chính quyền xã Việt Hải và các cấp chức năng cần tập trung thực hiện một số nhiệm vụ mang tính giải pháp sau:

- *Một là*, cần hoàn thiện quy hoạch phát triển du lịch như xây dựng quy hoạch tổng thể bài bản, xác định rõ định hướng phát triển, loại hình du lịch chủ đạo, phân vùng chức năng du lịch.

- *Hai là*, đảm bảo sự đa dạng hóa các dịch vụ và sản phẩm du lịch. Cụ thể, cần phát triển các sản phẩm du lịch mới, hấp dẫn, đáp ứng nhu cầu đa dạng của các tầng lớp du khách ở trong và ngoài nước, kết hợp hợp lý và cân bằng giữa du lịch sinh thái, du lịch văn hóa và trải nghiệm.

- *Ba là*, tiếp tục nâng cao chất lượng các dịch vụ. Đó là cần có kế hoạch thường xuyên đầu tư nâng cấp cơ sở hạ tầng, chú trọng đào tạo nguồn nhân lực, nâng cao chất lượng các dịch vụ lưu trú, ăn uống, vận chuyển, hướng dẫn du khách trải nghiệm các hoạt động du lịch...

- *Bốn là*, tăng cường quảng bá xúc tiến, đặc biệt là việc quảng bá hình ảnh du lịch xã Việt Hải đến với du khách trong nước và quốc tế thông qua các kênh truyền thông hiệu quả.

- *Năm là*, cần thúc đẩy liên kết hợp tác có hiệu quả ngày càng cao, trước hết là tăng cường hợp tác với các công ty lữ hành, các địa phương cận kề để khai thác hiệu quả thị trường du lịch.

- *Sáu là*, nâng cao hơn năng lực cộng đồng, đặc biệt là nâng tầm nhận thức, khơi dậy tiềm năng sáng tạo của người dân trong các hoạt động du lịch. Vì thế, cần có các chương trình đào tạo, tập huấn về kiến thức du lịch, kỹ năng kinh doanh, giao tiếp, ứng xử cho người dân, giúp họ tự tin tham gia vào các hoạt động du lịch, góp phần phát triển kinh tế - xã hội của địa phương.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành Đảng bộ xã Việt Hải (2024), *Lịch sử Đảng bộ xã Việt Hải (1945-2023)*.
2. Phòng Văn hóa Thông tin Thể thao và Du lịch huyện Cát Hải (2024), *Báo cáo kết quả 6 tháng đầu năm 2024 thực hiện chủ đề năm về nội dung “Tăng cường quản lý du lịch”*.
3. Ủy ban nhân dân xã Việt Hải (2023), *Báo cáo Tình hình thực hiện nhiệm vụ kinh tế - xã hội và quốc phòng an ninh năm 2023, phương hướng nhiệm vụ năm 2024*.
4. Ủy ban nhân dân xã Việt Hải (2024), *Báo cáo Tình hình thực hiện nhiệm vụ kinh tế - xã hội và quốc phòng an ninh 6 tháng đầu năm 2024*.
5. Ủy ban nhân dân xã Việt Hải (2022), *Đề án xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu xã Việt Hải, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng giai đoạn 2021-2025*.



Bến cảng du lịch xã Việt Hải, huyện đảo Cát Hải, thành phố Hải Phòng

Ảnh: Tạ Hữu Dực, chụp tháng 8/2024